

Hanna Impivaara, Susanna Parkkinen

VANHEMMUUDEN TUKEMINEN UUSPERHEISSÄ VARHAISKASVATUKSEN KEINAIN

Opinnäytetyö
Sosionomi

2020

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät Hanna Impivaara Susanna Parkkinen	Tutkinto Sosionomi (AMK)	Aika Tammikuu 2020
Opinnäytetyön nimi Vanhemmuuden tukeminen uusperheessä varhaiskasvatuk- sen keinoin		37 sivua
Toimeksiantaja Pilke -päiväkoti Sirius		
Ohjaaja Jari Huotari		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä oli kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja tarkoituksena antaa sosiaalialan ammattilaisille työkaluja kohdata uusperheitä. Opinnäytetyössä tutkittiin, miten päiväkodissa työskennellessä voidaan tukea vanhemmuutta uusperheissä. Opinnäytetyössä keskitytään tutkimaan vanhemmuuden tukemista päiväkodissa tapahtuvan varhaiskasvatuksen keinoin. Tutkimuskysymyksenämme on ”Kuinka sosionomina tuen uusperheen vanhempia kasvatusstyössä varhaiskasvatuksessa työskenneltäessä?”. Vanhemmuuden tukemisen tärkeys korostuu, kun perhesuhteet muuttuvat. Opinnäytetyön toteutuksessa hyödynnettiin käsiteanalyysiä ja systemaattista kirjallisuushakua. Aineiston keruussa keskeisten käsitteiden lisäksi tutkimukset rajoittuivat varhaiskasvatusta ja sosiaalista tukea käsitteleväksi. Kirjallisuuskatsauksessa tarkastellaan tutkimuskysymystä varhaiskasvatuksessa työskentelevän näkökulmasta. Analyysimenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin teemoittelua. Tutkimuksista valikoitui teemoja, kuten varhaiskasvatuksen työntekijöiden ammatillinen osaaminen, yhteistyö perheiden kanssa, perhetyö ja moniammatillinen yhteistyö. Näihin teemoihin koottiin lisää tutkimustietoa ja siitä muodostui käsitys vanhemmuuden tukemisen keinoista ja tuen tarpeesta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyöhön otetuista tutkimuksista keskeisimmiksi nousseita uusperheiden vanhemmuuden tukemisen keinoja on varhaiskasvatuksen työntekijöiden ammatillinen osaaminen, kasvatusyhteistyö ja perhetyö. Varhainen puuttuminen ja puheeksi ottaminen edesauttaa tilanteiden ratkaisussa, keskustelua voidaan välillä helpottaa erilaisten haastattelumenetelmien tai tehtävien avulla. Perheiden kanssa työskentelevän tietotaito palveluverkostoista ja palvelunohjauksesta korostuu, perheiden ja vanhemmuuden tukeminen edellyttää laaja-alaista yhteistyötä ja tiedon jakamista eri toimijoiden välillä. Työtä helpottaa, kun työyhteisössä on sovitut toimintatavat ja menettelyt huolten tunnistamiseksi sekä perheen ohjaimiseksi avun piiriin. Onnistunut kasvatusyhteistyö turvaa perheiden ja vanhempien hyvinvointia. Perheiden osallistuminen palveluiden kehittämistyöhön ja toiminnallisten työtapojen käyttäminen toimii perheiden ja vanhemmuuden tukena. Vanhemmuuden tukeminen haastavissa elämäntilanteissa auttaa ehkäisemään mahdollisia ongelmia perheissä. Perhetyötä tekevät kaikki perheen kanssa työskentelevät tahot, kuten varhaiskasvatuksen henkilöstö. Perhetyön tavoitteena on koko perheen hyvinvointi ja voimaantuminen.		
Asiasanat uusperhe, vanhemmuus, varhaiskasvatus		

Author (authors) Hanna Impivaara Susanna Parkkinen	Degree Bachelor of Social Services	Time October 2020
Thesis title Supporting the parenting in blended family with methods of the early childhood education		37 pages
Commissioned by Sirius; day care center Pilke		
Supervisor Jari Huotari		
Abstract The objective of the thesis was to give the professionals of the social services tools for meeting blended families. In the thesis it was studied how the parents of a blended family can be supported when working in the early childhood education. On the basis of the research it is important to support the parenting when the family relations change. The research method of the thesis was a descriptive literature review. In the realization of the thesis, a concept analysis and a systematic literature search were used. The literature of the research was concerned with the problem from the point of view of early childhood education and of social support. The themes of the research were the professional skills in the early childhood education, the cooperation with the families, the family work and multi-professional cooperations. In the above-mentioned way the idea of the means and need for the support of the parenting in the early childhood education was formed. According to the research, the early interference facilitates in solving the problems. Survey methods and pre-created tasks can be used as help. In the research it appeared that the professionals who work with the families must have know-how of the service networks. The working in the early childhood education requires wide cooperation and sharing of the information between different actors. If common methods of action in the work community have been created, it is easier to direct the family to social and health services in need. Successful cooperation in parenting improved the welfare of families. In the challenging situations in life supporting the parenthood proved to be important and prevented problems in the families. The commissioner got material from the thesis for the training of the staff of the day care center.		
Keywords Early childhood education, blended family, supporting parenthood		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	VARHAISKASVATUS.....	6
3	PERHE	8
4	VANHEMMUUS.....	9
4.1	Vanhemmuus jatkuu eron jälkeen.....	10
4.2	Vanhempana uusperheessä.....	12
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TOTEUTUS	14
5.1	Toteutus.....	14
5.2	Tiedonhaku.....	15
5.3	Aineiston käsittely, tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	18
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	20
6.1	Työntekijöiden ammatillinen osaaminen.....	21
6.2	Kasvatusyhteistyö	23
6.3	Perhetyö ehkäisevän lastensuojelun menetelmänä	26
6.4	Moniammatillinen yhteistyö	27
7	POHDINTA	29
8	OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN ARVIOINTI	32
	LÄHTEET.....	34

1 JOHDANTO

Valitsimme aiheen molempien työelämässä ja työharjoitteluihissa heränneen kiinnostuksen mukaan. Sosiaalialan eri asiakasryhmissä olemme kohdanneet ja tulevina sosiaalialan ammattilaisina tulemme kohtaamaan erilaisia perheitä. Opinnäytetyössämme halusimme paneutua uusperheen vanhemmuuden tukemiseen päiväkodissa tapahtuvan varhaiskasvatuksen keinoin. Halusimme selvittää tutkimusten avulla, mitä uusperheen vanhemmat toivovat heidän kanssaan työskenteleviltä varhaiskasvatuksen työntekijöiltä sekä antaa niin itselle kuin muillekin perheiden kanssa työskenteleville tietoa, kuinka kohdata uusperheitä asiakkaina. Kirjallisuuskatsauksessamme on tarkoituksena tutkia, mitä keinoja tällä hetkellä käytetään uusperheiden kanssa työskennellessä.

Perhe ja perheen muuttuvat muodot koskettavat meitä jokaista. Ydinperheen rinnalle alkoi kehittyä 1960-luvulla erilaisia perheitä. Kaupungistumisen, suvaitsevaisuuden ja ihmisten yksilöllisyyden ymmärryksen lisääntyminen mahdollisti esiaviolliset suhteet, avoliitot, avioerot, uusperheet, harkitun lapsettomuuden tai lapsen hankkimisen ilman parisuhdetta. Perhe käsityksen muutosprosessi on ollut pitkä ja muutos jatkuu edelleen. (Rytönen & Rönkkö 2010, 16.) Toimivaa perhettä pidetään yhtenä ihmisen hyvinvoinnin lähteenä, joten aiheesta on tuoretta kirjallisuutta runsaasti.

Uusperheitä alettiin tilastoida 1990-luvulla, minkä jälkeen määrä on lisääntynyt hitaasti; uusperheiden osuus lapsiperheistä on lisääntynyt 6,9 prosentista 9 prosenttiin. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa uusperheissä asui vuonna 2018 noin 106 600 alle 18-vuotiasta lasta, mikä on hieman yli 10 prosenttia kaikista lapsista. (Suomen virallinen tilasto 2018.) Anna-Maija Castrén kirjoittaa Onko perhettä eron jälkeen -tutkimuksessaan, että iso osa perhe-elämää jää tilastojen ulkopuolelle lapsen kuuluessa avioeron jälkeen tilastollisesti vain yhteen perheeseen, jolloin eroperheiden lasten toiset perheet jäävät näkymättömiin. Castrenin (2009, 11–13) mukaan uusperhe-elämä koskettaa laajempaa joukkoa kuin tilastot antavat ymmärtää.

Varhaiskasvatustalain (540/2018) 3. pykälässä on määritelty yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteista ”toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä”. Kirjallisuuskatsauksessamme paneudummekin vanhempien tukemiseen, sillä sitä kautta voidaan parhaiten vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota lapselle suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta. Varhaiskasvatuksessa painottuu pedagogiikka ja se muodostuu opetuksesta ja lapsen hoidosta. Varhaiskasvatuksen keinoin tuetaan lapsen tervettä kasvua ja kehitystä, edistetään lasten tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä lapsen hyvinvointia, minkä lisäksi ehkäistään syrjäytymistä, tuetaan vanhempia kasvatustyössä ja mahdollistetaan vanhempien aktiivinen osallistuminen yhteiskunnan toimintaan. Opiteut asiat tukevat myös lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa, sekä avoimena varhaiskasvatustoimintana esimerkiksi kerhotoiminnassa. Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus saada varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen kokonaisuuden muodostumiseen vaikuttavat valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikallinen sekä lasten yksilölliset suunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat Opetushallituksen laatimat ohjeet, joiden tarkoituksena on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toimivat paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjana. (Opetushallitus 2018.)

Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat määrittelevät, ohjaavat ja tukevat varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Paikallisia suunnitelmia tulee arvioida ja kehittää. Lisäksi jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laa-

ditaan oma suunnitelma yhdessä lapsen huoltajien ja lapsen kanssa. Niin kutsuttua Vasua arvioidaan ja tarkennetaan säännöllisesti kunkin lapsen tarpeiden mukaan. (Opetushallitus 2018.) Jokaiselle lapselle tehtävään varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimet sekä mahdolliset tuen tarpeet. Suunnitelma tehdään yhdessä lapsen ja vanhempien/huoltajien kanssa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö s.a.) Lapsen kasvatukseen liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan avoimesti vanhempien kanssa. Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö edellyttää ammattilaisilta rohkeutta, aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. (Opetushallitus 2018, 34.)

Päiväkodin asiakkaina ovat lapset ja heidän perheensä. Yhteistyö perheiden, etenkin lasten vanhempien kanssa tehdään mahdollisimman läpinäkyväksi, vilpittömäksi, avoimeksi ja luottamukseen perustuvaksi. On tärkeää löytää yhteinen ymmärrys siitä, että päiväkotitoiminta toimii aina lapsen parhaaksi ja perheen tukena. (Lastentarhaopettajan haastattelu 2019.)

Ammattilaisten ja perheiden välille voi parhaassa tapauksessa muodostua ammatillinen suhde, joka tukee vanhemmuutta ja luo perheelle hyvinvointia (Helminen 2006, 201). Lapsen vanhempien/huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on suuri merkitys varhaiskasvatuksen onnistumisessa (Opetushallitus 2018, 34). Varhaiskasvatuksen hoitajilla ja opettajilla on vaikutus lapsen myöhempään käsitykseen esimerkiksi aikuissuhteista, ihmissuhteista ja auktoriteeteista.

Varhaiskasvatustalain säädännön mukaan vanhempien tulee osallistua lapsen kasvatukseen, mutta myös toimia aktiivisina osapuolina varhaiskasvatuksen käytäntöjen suunnittelussa. (Karila 2016, 41). Varhaiskasvatustalain §:ssä 7b todetaan, että vanhemmilla/huoltajilla on oltava mahdollisuus osallistua lapsen varhaiskasvatukseen suunnitteluun, toteuttamiseen sekä arviointiin. Lain puitteissa vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa lisääntyy ja on keskeisessä asemassa myös varhaiskasvatuksen kehittämisessä. (Opetushallitus 2018, 34.)

Yhteistyö perheiden kanssa näkyy varhaiskasvatuksen arjessa päivittäin; esimerkiksi lasten päivän kuulumiset ja tapahtumat jaetaan vanhempien kanssa.

Huoltajien/vanhempien kanssa käydyt keskustelut antavat myönteistä kuvaa, mikä herättää luottamusta ja takaa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin. Yhteistyön merkitys korostuu siirtymävaiheissa, kuten lapsen vaihtaessa päiväkotia tai siirtyä toiseen ikäryhmään. Myönteinen yhteistyösuhde on eduksi haastavissa tilanteissa, jotka vaativat luottamuksellisen ilmapiirin; esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista. (Opetushallitus 2018, 34.)

3 PERHE

Perhe käsitteenä on hyvin monimuotoinen, eikä sille ole yksiselitteistä määrittelmää. Kulttuuri määrittelee paljon mikä katsotaan perheeksi, esimerkiksi suomalaisessa ja länsimaisessa kulttuurissa perhe erotetaan muista sukulaisista, eli perhe määritellään vanhempina ja kotona asuvina lapsina. Tilastokeskuksen mukaan perheeksi katsotaan samassa taloudessa asuvat henkilöt. Perheet voivat olla lapsettomia tai lasten kanssa asuvia avio- tai avoliitossa olevia pareja, rekisteröityjä mies- ja naispareja sekä yhden vanhemman perheitä. Lapsiperheiksi määritellään perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. (Tilastokeskus 2020.)

Jokaisella yksilöllä on oma perhekäsitys. Jotkut saattavat ajatella, että isovanhemmat kuuluvat perheeseen tai jopa lemmikit nähdään perheenjäseninä. Perheen määrittely on muuttunut ajan saatossa, joten nykyään annetaan yksilölle oikeus määritellä itse oma perheensä. Niinpä perheiden kanssa työskenneltäessä olisikin hyvä tarkastella ensin perheenjäsenten käsitystä siitä, ketkä perheeseen kuuluvat. Työskenneltäessä lapsiperheiden kanssa on hyvä muistaa, että jokaisen perheen tarpeet ja voimavarat ovat erilaiset. Perhetyyppi vaikuttaa perheen tarpeisiin. Perhetyyppejä ovat: ydinperheet, yksinhuoltajaperheet, uusperheet, adoptioperheet, sateenkaariperheet, monikulttuuriset perheet ja sijaisperheet. (Seppänen ym. 2010, 11–12.)

Noin kymmenen prosenttia Suomen kaikista perheistä on uusperheitä. Uusperheeseen kuuluu kaksi vanhempaa sekä ainakin yksi alle 18-vuotias toisen vanhemman lapsi. (Rosenborg ym.2019, 20–23). Uusperhe on eronneiden tai leskeksi jääneiden liitto, jossa on mukana lapsia aikaisemmista parisuhteista

ja mahdollisesti myös yhteisiä lapsia (Seppänen 2020, 14). Lapsi luo ydinperheen, joten voidaan myös todeta, että lapsi luo myös uusperheen. Uusperhe on uusi systeemi, joka etsii omia toimintamalleja ja luo uusia perinteitä. (Rytönen 2020, 144.) Uusperheen jäseniksi mielletään usein suuri joukko ihmisiä, kuten entiset puoliset ja heidän uudet puolisonsa, entisen parisuhteen isovanhemmat ja uuden parisuhteen isovanhemmat, sekä paljon muita ihmisiä entisestä ja uudesta elämästä. Osa uusperheen alun haasteista saattaa johtua ympärillä olevista ihmisistä. (Rosenborg ym. 2019, 20–23.)

Uusperheiden ihmissuhteiden muodostuminen vie aikaa ja vaatii kärsivällisyyttä kaikilta perheen jäseniltä. Uusperheen jäseniin kohdistuu perheen ulkopuolisia paineita. Esimerkiksi Seppänen ym. (2020, 14) toteavat, että uusperheiden äitipuolet kohtaavat odotuksia aktiivisesta vanhemmuudesta lapsipuolia kohtaan lähiympäristön ja yhteiskunnan asettamana. Puolestaan uusperheen lapsien haasteena on löytää toimiva tapa liittyä uusvanhempaan ja uusiin sisaruksiin.

Vertailevassa tutkimuksessa vuodelta 2010, johon osallistui 36 länsimaata, kerättiin tietoa lasten elämänlaadusta eri perhemuodoissa. Tutkimuksessa todettiin, että ydinperheessä asuvat lapset olivat tyytyväisimpiä elämäänsä verrattuna erilaisiin perhemuotoihin. Jaetussa vanhemmuudessa, lapsen asuessa molempien vanhempiansa luona tasapuolisesti, tyytyväisyys oli korkeampi verrattuna muihin eron jälkeisiin asumisjärjestelyihin. Pohjoismaissa lasten tyytyväisyys elämään oli keskimääräistä korkeampi, mutta siihen lukeutuu yhtäläisesti ydinperheessä ja muissa perhemuodoissa asuvat. Hyvä sosiaaliturva saattaa parantaa lasten elämänlaatua, mutta ei kavenna eroja ydinperheiden ja muiden perhemuotojen välillä. (Arnarsson ym. 2010.)

4 VANHEMMUUS

Vanhemmuutta voidaan pitää monimutkaisena käsitteenä, eikä siitä ole yhtä oikeaa määritelmää. Jokaisella yksilöllä on oma käsitys vanhemmuudesta ja vanhempana olemisesta. Jokaisella meistä on kokemuksia vanhemmuudesta, joko omasta tai toisten. Vanhemmuuden kokemukseen liittyy paljon tunteita,

mutta vanhemmuus sisältää myös paljon vastuuta ja velvollisuuksia. (Laukkanen ym. 2014, 1–2.) Muun muassa Kansainvälisessä lasten oikeuksien sopimuksessa käsitellään vanhemmuuden vastuuta (Unisef 1989).

Vanhemmuus on muuttunut vuosien saatossa, aivan kuten perhekäsitys. Muuttumisesta huolimatta vanhemmuuden voidaan todeta olevan kahden sukupolven välinen ihmissuhde. Lapsen syntymä tai muunlainen pysyvä tuleminen aikuisen elämään aloittaa vanhemmuuden kehittymisen. (Tamminen 2005, 69.) Huttusen (1997, 49–51) mukaan vanhemmuuteen kasvetaan ja vanhemmuudella on oma elämänkaarensa. Vanhemmuuden elämänkaari -teorian mukaan vanhemmuus on yksi ihmisen elämän vaikeimmista kehitystehtävistä. Vanhemmuuteen kasvaminen opettaa ihmiselle kykyä huolehtia toisesta ihmisestä ja kantaa vastuuta toisen ihmisen elämästä.

Valitettavan usein tämän päivän vanhemmuuteen liittyy negatiivisia ilmiöitä; kuten esimerkiksi stressiä, ihmissuhdeongelmia, tukiverkostojen puuttumista ja kiirettä. Parisuhteelle keskittyvän yhteisen ajan puute näkyy vanhemmuuden pahoinvointina, ja sitä kautta vaikuttaa lasten hyvinvointiin haitallisesti. Monien perheiden elämää hallitsevat internet ja erilaiset mediat – näiden vaikutukset voivat olla voimakkaasti negatiiviset. (Laukkanen ym., 2014, 1–2.)

Valkonen (2006) toteaa Millainen on hyvä äiti tai isä -tutkimuksessaan, että vanhemmuutta voidaan määritellä eettisten periaatteiden avulla. Valkosen mukaan, vanhempi asettaa rajoja ja huolehtii lapsesta. Vanhempi pitää lasta tärkeänä ja osaa olla tarvittaessa sopivan ankara ja vaativa, mutta osaa myös hemmotella lasta. Hyvällä vanhemmalla on lapselle aikaa ja vanhemmalla on pyrkimys elää ns. hyvää ja tervettä elämää esimerkiksi ilman päihteitä ja riitelystä, ja mikäli parisuhde ajautuu eroon muistaa edelleenkin olla yhteydessä lapseen. (Valkonen, 2006, 55, 63.)

4.1 Vanhemmuus jatkuu eron jälkeen

Vaikka parisuhde päättyy eroon, vanhemmuus ja vastuu lapsesta jatkuvat. Vanhempien velvollisuus on edelleen huolehtia lapsestaan ja tarjota hänelle riittävän turvallinen lapsuus. Vaikka puoliset saattavat olla loukkaantuneita ja

vihaisia toisilleen, lapsen etu vaatii kuitenkin aikuismaista käytöstä. Vanhempien on tehtävä parhaansa, jotta vanhempien väliset ristiriidat eivät siirry vanhemman ja lapsen väliin. (MLL 2018.) Keskitymme kirjallisuuskatsauksessamme vanhemmuuden tukemiseen.

Vanhempien kesken vallitseva vihamielisyys on lapsen kehitykselle aina riskitekijä. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisemassa Lastenneuvolan käsikirjassa (2019) kerrotaan uusperheen mukanaan tuomista haasteista ihmis-suhteissa; puolisoitten välillä, toisen puolison lapseen, entisiin puolisoihin, puolisoitten lasten kesken ja mahdollisesti yhteiseen lapseen. Emotionaalista ristiriitaa aiheuttaa entisen puolison kanssa edelleen jatkuva yhteinen vanhemmuuden vastuu. Sosiaalisessa ja psykologisessa vanhemmuudessa on kyse lasten ja vanhempien keskinäisestä suhteesta ja vuorovaikutuksesta arkielämässä, eikä suhde aikuisen ja lapsen välille uusperheessä synny itsestään.

Väestöliitto (2019) ohjaakin eroperheen vanhempia Lapset ja ero -sivustollaan muun muassa kertomaan lapsille, että vanhemman ja lapsen välinen suhde on ainutlaatuinen, siitä ei voi erota, vaikka aikuiset eroaisivatkin. Taloudellisen vastuun jakamisen ristiriidat voivat ohjata huomion pois lapsen edusta, eikä hyvä vanhemmuus pääse toteutumaan. Koska lapset viettävät suuren osan valvellaoloajastaan päivähoitossa ja koulussa, hankaloituneet suhteet ero- ja uusperheissä vaikuttavat myös lapsen kanssa työskenteleviin. Tällöin oikea-aikainen tieto perheen tilanteesta auttaa ammattilaisia suhtautumisessa lapseen ja edistää näin lapsen omaa hyvinvointia. (STM 2018.)

Are Parents with Shared Residence Happier? -tutkimuksen mukaan lapsen asumisesta molempien vanhempien luona yhtä paljon, eli jaetusta vanhemmuudesta, on tullut suosittu eron jälkeinen ratkaisu useissa länsimaissa, vaikkakin yleisin asumisjärjestely on se, että lapsi asuu pääasiassa äidin luona. Tutkimuksessa haluttiin kiinnittää huomiota vanhempien eron jälkeiseen hyvinvointiin, koska vanhempien selviytyminen eron jälkeisestä elämästä voi heijastua lapsen hyvinvointiin. Hyvinvointiin vaikuttaa myös vanhemman suhde lapseen; hyvä suhde vanhemman ja lapsen välillä vaikuttaa siihen, että vanhempi on tyytyväisempi elämäänsä.

4.2 Vanhempana uusperheessä

Ennen uuden parisuhteen ja perheen mahdollisuutta, on pystyttävä jättämään mennyt parisuhde tai avioliitto taakse. Entiset perherakenteet hajoavat ja uusia perhesuhteita aletaan rakentamaan. Tämä muutosprosessi vaatii sopeutumista kaikilta perheen jäseniltä. Entisestä kumppanista eroaminen on yksilöllinen kokemus, jonka käsittely ja läpikäyminen ovat tärkeitä. Uusperheen perustamista haittaa, jos entisten puolisoiden erosuhde ei ole saanut aikaa kehittyä toimivaksi vanhemmuussuhteeksi. (Mykkänen-Hänninen 2009, 12, 91.)

Uusperheessä parisuhde on usein koetuksella, mutta toimiva parisuhde on uusperheen voima. Molempien osapuolten on sitouduttava parisuhteeseen ja perheeseen. Vastoinkäymisestä ja ongelmista huolimatta on pystyttävä avoimeen vuorovaikutukseen jatkaakseen elämää omista tai toisten huolista huolimatta. Puolisoilta vaaditaan ymmärrystä, ja kärsivällisyyttä sekä halua tukea kumppania. Aito läsnäolo ja kuunteleminen ovat avainasemassa onnistumisen kannalta. Ero entisestä puolisosta voi aiheuttaa huonoa omaatuntoa, syyllisyyden tunteita, surua ja epävarmuutta, joten vaikeistakin tunteista täytyy pystyä puhumaan uudelle kumppanille. (Malinen ym. 2011, 25.)

Vankka ja hyvinvoiva parisuhde on ehto lasten hyvinvoinnille. Uusperheen kantava voima onkin parisuhde, joten on tärkeää löytää aikaa parisuhteen vaalimiselle. (Malinen ym. 2011, 77.) Jos uusperheen parisuhde ei saa riittävästi huomiota, uusperheen muodostuminen ei onnistu. Parisuhteen hoitamisen sijaan usein lasten tarpeet menevät parisuhteen edelle. Uusperheen toimivuuden kannalta on tärkeää löytää tasapaino lasten, parisuhteen ja vanhempien omien tarpeiden kesken. (Rauha 2003, 145–146.)

Gähler ym. (2015) kirjoittaa tutkimuksesta, jossa mitattiin vasta eronneiden vanhempien elämään tyytyväisyyttä; silloin, kun lapsi viettää yhtä paljon aikaa molempien vanhempiansa luona, ja onko säännöllisesti toistuvat etävanhemman tapaamiset vastaavasti yhteydessä vanhempien elämänlaatuun. Tutkimuksessa oli mukana 4175 vanhempaa uusperheistä Alankomaissa. Tyytyväisyys jaettuun vanhemmuuteen selittyi osaltaan sillä, että perheen taloudellinen tilanne oli silloin useimmiten parempi.

Jaetussa vanhemmuudessa molemmat vanhemmat olivat aktiivisempia vapaa-ajalla ja isillä oli parempi suhde lapseen. Nämä tekijät lisäävät jaetussa vanhemmuudessa elämään tyytyväisyyden tunnetta. Jatkuva tai usein toistuva vuorovaikutus etäisän ja lapsen välillä voi tutkimuksen mukaan osittain korvata elämänlaatua, mutta ei yllä jaetun vanhemmuuden etujen tasolle. (Gähler ym. 2015.)

Ensimmäisten yhteisten vuosien aikana uusperhe luo pohjan tulevaisuudelle. Kaikkien perheen jäsenten tulisi tuntea olevansa tärkeä perheenjäsen. Ulkopuolisuuden tunne olisi pidettävä mahdollisimman vähäisenä. Kaikkien perheen jäsenten hyvinvointi luo perheeseen tasapainoa ja onnellisuutta. Uusperheen perheytyminen, eli uudeksi perheeksi muotoutumisen kannalta on tärkeää, että perhe luo omat pelisäännöt ja toimintakulttuurin. Vanhempien on jaettava perheen sisällä avoimesti tietoa lasten kehitysvaiheista, tavoista ja totumuksista sekä kuinka toimia vanhempana eri-ikäisille lapsille. Uusperheen uuden kumppanin merkittävimpänä tehtävänä on luoda toimiva ja turvallinen suhde kumppanin lapseen sekä löydettävä oma paikka uudessa struktuurissa. (Larkela & Malinen 2011, 35, 62–63.)

Uusperheessä vanhempien yhteistyön toimivuus luo lapselle turvallisuuden tunnetta (Larkela & Malinen, 2011, 31). Molemmilla perheen aikuisilla on oltava omat vastuualueet perheessä ja kodin asioissa, sekä oikeus osallistua tasavertaisesti lasten kasvattamiseen. Yhteisvastuullisuuden avulla voidaan välttää perheen ja parisuhteen erilleen ajautuminen. (Kiiänmaa 2008, 150–151.) Uusperheen parisuhdetta, perheen toimivuutta ja sen hyvinvointia tukevat yhteiset pelisäännöt ja se, että perhettä koskettaviin asioihin etsitään yhdessä ratkaisuja. Malinen ja Larkela (2011) mainitsee perhepalaverimenetelmän toimivaksi perheytymistä edistäväksi keinoksi. Perhepalaverissa voidaan yhdessä sopia esimerkiksi perheenjäsenten menemisistä, kuten harrastukset, sekä yhteiset pelisäännöt, joita kaikki noudattavat. Palaverissa voidaan myös muulla tavoin organisoida arkea jo ennalta, kuten esimerkiksi sopia kuinka aamuisin toimitaan tai kuinka päivähoitoon, kouluun ja vapaa-ajan menoihin kuljetaan. Uusperheen perheytyminen vahvaksi ja toimivaksi on pitkä prosessi, joka vaatii sitoutumista, kompromisseja ja kärsivällisyyttä. (Malinen ym. 2011, 35, 52, 59, 77.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TOTEUTUS

Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmänä käytimme kuvailevaa kirjallisuuskat-
sausta. Kuvaileva tutkimus vastaa kysymykseen ”mitkä ovat tässä ilmiössä
esiin tulevat näkyvimmit käyttäytymismuodot, tapahtumat, uskomukset ja pro-
sessit?” (Hirsjärvi ym. 2007, 134–135). Kirjallisuuskatsaus on metodi ja tutki-
mustekniikka, jossa tutkitaan tehtyä tutkimusta. Sen avulla kootaan tutkimus-
ten tuloksia, jotka ovat perustana uusille tutkimustuloksille. (Salminen 2011.)

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli antaa meille tuleville sosiaalialan ammatti-
laisille tulevaan työhön työkaluja kohdata uusperheitä ja erilaisia perheitä. Fa-
gerlund-Jalokinon (2012) kirjoittaa, että tutkimuksensa mukaan vanhemmuu-
den voimavaroja uusperheissä olivat tyytyväiset perheenjäsenet, onnistumi-
nen vanhempana ja tuen saaminen vanhemmuuteen. Halusimmekin opinnäy-
tetyössämme tutkia, miten päiväkodissa työskennellessä voidaan tukea van-
hemmuutta uusperheissä perheiden kanssa työskennellessä. Opinnäytetyös-
sämme keskityimme tutkimaan vanhemmuuden tukemista päiväkodissa ta-
pahtuvan varhaiskasvatuksen keinoin.

5.1 Toteutus

Tutkimuskysymyksenämme oli ”Kuinka sosionomina tuen uusperheen van-
hempia kasvatustyössä varhaiskasvatuksessa työskennellessä?”. Lähes-
tyimme aiheitamme laadullisella tutkimusmenetelmällä. Laadullisen tutkimuk-
sen tavoitteena on löytää aineistoa, joka analysoidaan ja tiivistetään tutkijan
valitsemasta näkökulmasta. Analyysin tavoitteena on löytää vastaus tutkimus-
kysymykseen. Analysoinnin avulla aineistoa tulkitaan teorian tiedon, olemassa
olevien käytäntöjen ja tutkijan oman pohdinnan kautta.

Laadullisen tutkimuksen analysointi perustuu aineiston huolelliseen lukemi-
seen, sisällön erittelyyn ja jäsentämiseen. On tärkeää pohtia, mistä aineis-
tossa kerrotaan, millä tavoin ja missä määrin. (Saaranen-Kauppinen & Puus-
niekka 2006.) Tuomi ja Sarajärvi (2006, 94) muistuttavat, että aineiston analy-
sointia tehdessä on oltava selkeä raja, mikä tieto on oleellista ja mikä ei ole.
Opinnäytetyömme toteutus alkoi kesällä 2019 aiheen valinnalla ja tutkimusky-
symyksen muotoilulla. Ideapaperimme valmistui yliopettajan hyväksyttäväksi

syksyllä, jonka jälkeen kartoitimme alustavan tutkimusaineiston ja valmiin suunnitelman palautimme ohjaavalle opettajalle vuoden lopussa. Prosessi jatkui taulukossa 1 esitetyllä tavalla.

Taulukko 1. Opinnäytetyön aikataulu

Opinnäytetyön prosessi alkaa	Kesä 2019
Ideapaperi opponenteille ja yliopettajalle.	10.9.2019
Suunnitelman palautus ohjaavalle opettajalle ja opponenteille.	31.12.2019
Suunnitelman esitys	21.1.2020
Aineiston kerääminen, arviointi ja analysointi.	Syksy 2019 – syksy 2020
Opinnäytetyön palauttaminen äidinkielen tarkistukseen.	13.10.2020
Valmiin opinnäytetyön palauttaminen ja esittäminen	6.11.2020 12.11.2020

5.2 Tiedonhaku

Opinnäytetyömme toteutuksessa hyödynsimme käsiteanalyysiä ja systemaattista kirjallisuushakua. Pyrimme löytämään mahdollisimman paljon tutkimuksen aiheen kannalta relevantteja lähteitä. (Isojärvi, J. 2015, Mäkelä & Punkari, 2015). Etsimme tietoa eri tietokannoista keskeisillä käsitteillä, kuten uusperhe, avioero ja uusi parisuhde. Aineiston keruussa keskeisten käsitteiden lisäksi rajasimme tutkimukset varhaiskasvatusta ja sosiaalista tukea käsitteleväksi. Kirjallisuuskatsauksessamme tarkastelimme tutkimuskysymystä varhaiskasvatuksessa työskentelevän näkökulmasta. Hyödynsimme opinnäytetyömme materiaaliksi vain tutkimukset, jotka ovat enintään kymmenen vuotta vanhoja. Olemme siis rajanneet tutkimusten aikaväliksi vuosina 2009–2019 tehdyt tutkimukset. Aineiston valintakriteerit on esitelty taulukossa 2.

Taulukko 2. Aineiston valintakriteerit.

Aineiston sisäänotto kriteerit	Aineiston poissulku kriteerit
• Julkaistu 2010–2019 välillä • Käsittelee vanhemmuuden tukemista. • Käsittelee uusperhettä. • Suomeksi tai englanniksi.	• Julkaistu ennen vuotta 2010. • Aiheessa ei käsitellä uusperheitä, vanhemmuutta tai varhaiskasvatusta. • Kieli muu kuin suomi tai englanti.

Aineiston keruumenetelminä käytimme esimerkiksi Lumme Finnan hakukonetta, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun tiedekirjaston palveluja sekä Google Scholar-palvelua. Tiedonhaussa haimme tietoa lukuisista tietokannoista ja käytimme useita erilaisia hakusanoja varhaiskasvatukseen, vanhemmuuden tukeen ja uusperheeseen liittyen. Teimme tiedonhakuja niin suomeksi, kuin englanniksikin. Keskeisiä hakusanoja olivat uusperhe, vanhemmuus, varhaiskasvatus, yhteistyö/kasvatusyhteistyö, perheytyminen ja avioero. Yhdistelimme myös sanapareja, kuten vanhemmuus ja tukeminen, uusperhe ja vanhemmuus, avioero ja varhaiskasvatus sekä varhaiskasvatus ja perhe. Hyödynsimme lähteiden haussa myös löytämiemme teosten ja tutkimusartikkeleiden lähdeluetteloita.

Tiedonhaun prosessi osoittautui yllättävän haastavaksi. Rajasimme tutkimuskysymyksen siten, että halusimme löytää tietoa vanhemmuuden tukemisesta ja saimmekin jo heti tutkimusprosessin alussa todeta, että suurin osa uusperheitä koskettavista tutkimuksista keskittyi lähinnä lasten tukemiseen, uusperheiden kohtaamiin haasteisiin ja uusperheen parisuhteen ongelmiin. Vanhempien tukemisesta ei niinkään löytynyt olemassa olevia tutkimuksia. Lasten tukemiseen sekä parisuhteen ja uusperheen kohtaamiin haasteisiin liittyvät tutkimukset rajasimme pois kirjallisuuskatsauksestamme. Tutkimusaineisto, joka valikoitui mukaan kirjallisuuskatsooseemme, on esitelty seuraavassa taulukossa (Taulukko 3).

Taulukko 3. Tutkimusaineiston teokset ja artikkelit.

Ahonen, Liisa. 2017.	Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
Broberg, M. 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja. D52/2010.	Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D52/2020
Davis, E., De Silva, A., Johnsson, S., Karahalios, A., Kremer, P., Nolan, T., Steele, E., Waters, E., Weston, K., Wong, E.	The influence of social disadvantage on children´s emotional and behavioral difficulties at age 4–7 years. The Journal of pediatrics, 2015; 167 442–448. Victoria, Australia: Elsevier Inc.
Fagerlund- Jalokinos, S. 2012.	Uusperheen vanhemmuuden voimavarat. Terveystieteiden yksikkö, Pro Gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto.
Gähler, M., Härkönen, J., Van der Heijden, F. 2015.	Are Parents with Shared Residence Happier? Children’s Postdivorce Residence Arrangements and Parents’ Life Satisfaction. Research Reports in Demography. Stockholm University.
Hakulinen, T., Laajasalo, T., Mäkelä, J. (toim.) 2019.	Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistamien. Teoriasta käytäntöön. Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. Tampere: Suomen yliopistopaino.
Halme, N., Perälä M-L., Vuorisalmi, M. 2014.	Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma. Raportti 4/2014. Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. Tampere: Suomen yliopistopaino.

Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lunden, T., Salovaara, P., Törrönen, M., Veistilä, M. (toim.) 2016.	Vastavuoroinen sosiaalityö. 3. muuttamaton painos. Tallinna: Gaudeamus Oy
Koskela, R. 2009.	Ero lapsiperheessä. Miten tukea lasta ja vanhempia? Lastensuojelun keskusliitto. Neuvo- projekti. 2. painos Helsinki: Paintek Pihlajamäki Oy.
Kääriäinen, Aino 2008.	Ero haastaa vanhemmuuden. Lastensuojelun Keskusliitto, Neuvo – projekti. Helsinki: Libris Oy
Lundan, Arja. 2013.	Konstit vähissä. Ratkaisuja haastaviin kasvatustilanteisiin. 2. painos. Juva: Bookwell OY
Malinen, V. Larkela, P. 2011.	Parisuhde -uusperheen ydin. Väestöliitto. Helsinki: VL- Markkinointi Oy.
Seppänen, P., Tapio, N., Toivanen, R., Vilen, M. (toim.) 2010	Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. 1.painos. Helsinki: Kirjapaja

Aineiston otsikoista on jo nähtävissä, että perheiden tukemista käsittelevissä teoksissa johtavina ajatuksina on ero, haastavuus, parisuhde ja voimavarat. Näihin tekijöihin kohdistettu oikea-aikainen tuki voi ehkäistä tilanteiden kärjistymistä ja auttaa uusperheitä jaksamaan haasteellisessa arjessa. Tulevaisuudessa todennäköisesti voimme tukea uusperheen vanhemmuutta aiempaa paremmin.

5.3 Aineiston käsittely, tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on löytää aineistoa, joka analysoidaan ja tiivistetään tutkijan valitsemasta näkökulmasta. Analyysin tavoitteena on löytää vastaus tutkimuskysymykseen. Analysoinnin avulla aineistoa tulkitaan teorian tiedon, olemassa olevien käytäntöjen ja tutkijan oman pohdinnan kautta. Kirjallisuuskatsauksessamme aineiston analysointi ja luotettavuuden

arviointi alkoivat heti tiedonhaun alkuvaiheessa. Aineistomme on hankittu käytävissämme olevista kirjasto- tai web-palveluista ja olemme merkinneet kunkin kirjallisuusviitteen asianmukaisesti.

Laadullisen tutkimuksen analysointi perustuu aineiston huolelliseen lukemiseen, sisällön erittelyyn ja jäsentämiseen. Aineistoa lukiessa on tärkeää pohtia mistä aineistossa tarkalleen ottaen kerrotaan, millä tavoin ja missä määrin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tuomi ja Sarajärvi (2006, 94) muistuttavat, että aineiston analysointia tehdessä on oltava selkeästi rajattuna se, mikä tieto on oleellista ja mikä ei. Opinnäytetyömme aihe löytyi molempien mielenkiinnosta aihetta kohtaan. Aiheen valintaan vaikutti myös ammatillinen kiinnostuksemme aiheeseen, mutta myös henkilökohtaiset kokemukset uusperheen vanhemmuudesta. Tutkimustuloksia pyrimme käsittelemään objektiivisesti.

Tutkimusaineistoksemme valikoitui 13 tutkimusta. Analyysimenetelmänä opinnäytetyössämme käytimme teemoittelua. Tutkimuksista nousi aiheitamme koskevia teemoja, kuten varhaiskasvatuksen työntekijöiden ammatillinen osaaminen, yhteistyö perheiden kanssa, perhetyö ja moniammatillinen yhteistyö. Näihin teemoihin kokosimme löytämäämme tutkimustietoa ja siitä muodostui käsityksemme vanhemmuuden tukemisen keinoista ja tuen tarpeesta varhaiskasvatuksessa.

Teemoittelun avulla aineistosta kerätään yhdistäviä ja erottavia tekijöitä. Teemoittelu tarkoittaa sitä, että aineistosta nousseiden käsitteiden eli teemojen alle kootaan aineistosta asiaa käsittelevät kohdat. Tämän jälkeen on mahdollista pohtia asioiden yhteyksiä, merkityksiä suhteessa toisiinsa sekä teorioiden merkitystä. Lopuksi voidaan tehdä tulkintoja ja johtopäätöksiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tiedonhaussa tavoitteenamme oli löytää tutkimuksia, jotka vastaisivat tutkimuskysymykseemme mahdollisimman tarkasti. Kokeilimme erilaisia hakusanoja ja haimme tietoa useista eri tietokannoista, jotta valitsemamme artikkelit ja tutkimukset vastasivat mahdollisimman tarkasti ennalta mietittyihin kysymyksiin. Tutkimuksista pyrimme löytämään alkuperäiset tutkimukset, jotta opinnäytetyössämme käytetty tieto olisi aitoa ja ajankohtaista.

Opinnäytetyömme luotettavuuteen vaikuttaa uusperheen vanhemmuuden tukemiseen liittyvän tutkimusaineiston vähyyks, tällöin luotettavuus heikkenee. Vanhemmuutta, erilaisia perheitä ja eron vaikutuksia on tutkittu paljon, mutta ei uusperheen vanhemmuuden tukemista varhaiskasvatuksessa, joten tutkimustietoa on jouduttu soveltamaan aiheeseemme sopivaksi. Jatkotutkimusta uusperheen vanhemmuudesta siis tarvitaan lisää erityisesti varhaiskasvatuksen näkökulmasta tuen menetelmien ja ammattilaisten osaamisen kehittämiseksi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vanhemmaksi tuleminen on aina muutosprosessi. Yksilön omaan vanhemmuuteen sekoittuu omien ja puolison vanhempien tavat olla vanhempi sekä lapsuudenperheen tavat tai vastaavasti pyrkimys olla juuri erilainen vanhempi, kuin lapsuuden muistikuva omista vanhemmista. Vanhemmuuden myötä puolison tavat ja tottumukset tulevat enemmän näkyviksi. (Kääriäinen 2008, 109.) Varhaiskasvatustilain (2018, 3.§) mukaisesti varhaiskasvatuksessa on yhtenä tavoitteena tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Vanhemmuuden tukeminen on ollut osa sosiaali- ja terveystalveluita 1900-luvun alkupuoliskolta lähtien. Ensimmäiset vanhemmuuden tukimenetelmät otettiin käyttöön äitiys- ja lastenneuvoloissa, sekä kasvatus- ja perheneuvoloissa. Vanhemmuuden tukeminen on näkynyt hallitusohjelmissa aina vuodesta 1999. Vanhemmuuden tukemiseksi on kehitetty erilaisia hankkeita, projekteja, työmenetelmiä ja käytänteitä. Vanhemmuuden tukemisen tärkeyteen on vankkaa tietoperustaa monien tutkimusten valossa. Tutkimusten mukaan vanhempia tukemalla voidaan ehkäistä lasten, nuorten ja perheiden ongelmia. Varhainen vanhempjen tukeminen ehkäisee mm. lasten ja nuorten häiriökäyttäytymistä, antisosiaalista käyttäytymistä, lasten kaltoinkohtelua, lasten ahdistuneisuutta sekä vanhempjen mielenterveys ongelmia. (Hakulinen ym. 2019, 45.)

Vanhemmuuden tukemisen tärkeys korostuu silloin, kun perhesuhteet muuttuvat syystä tai toisesta. Sekä Davis ym. (2015), että Arnarsson ym. (2010) toteavat tutkimuksissaan perhesuhteiden muuttumisen lapsiperheissä olevan kohonneena riskitekijänä lasten tunne- ja käytöshäiriöiden ilmaantumiseen. Perheen kokoonpanon muutoksissa perheenjäsenten voimavarat voivat olla koetuksella, jolloin varhaiskasvatuksen ammattilaisten olisi syytä tietää perheen sisäisistä muutoksista pystyäkseen paremmin tunnistamaan tuen tarpeita. Opinnäytetyöhömmme otetuista tutkimuksista keskeisimmiksi nousseita uusperheiden vanhemmuuden tukemisen keinoja on varhaiskasvatuksen työntekijöiden ammatillinen osaaminen, kasvatusyhteistyö ja perhetyö.

6.1 Työntekijöiden ammatillinen osaaminen

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat merkittävässä asemassa perheiden tukemisessa, sillä varhaiskasvatuksen työntekijät kohtaavat perheitä lähes päivittäin. Perheiden kohtaaminen vaatii työntekijältä herkkyyttä ja hienotunteisuutta. Ammatillisen sisältöosaamisen lisäksi varhaiskasvatuksen työntekijältä vaaditaan hyviä vuorovaikutustaitoja. (Seppänen 2010, 79.) Päivittäiset kohtaamiset mahdollistavat huolten varhaisen tunnistamisen ja tuen oikea-aikaisen antamisen.

Perheiden, niin lasten, kuin vanhempien varhainen tukeminen edellyttää varhaiskasvatuksen työntekijöiltä ammatillista osaamista, oman osaamisen ja omien työtapojen kehittämistä. On tärkeää, että työntekijällä on taitoa avun tarpeen varhaiseen tunnistamiseen, taitoa käyttää toimivia työmenetelmiä perheen tukemiseksi, vahvistaa lasten ja vanhempien osallisuutta ja hallita palveluprosessi. Työntekijän tulee osallistua aktiivisesti oman työn kehittämiseen.

Työntekijällä tulee olla valmiudet kohdata perheitä erilaisissa elämäntilanteissa, sekä vahvistaa omia valmiuksia ottaa puheeksi haastavatkin asiat, kuten esimerkiksi huoli uusperheen arjen toimivuudesta tai vanhemman päihde- ja mielenterveys ongelmat. (Halme ym. 2014, 97, 107–108.) Keskustelua voidaan helpottaa ja jäsenellä esimerkiksi erilaisten haastattelumenetelmien tai tehtävien avulla, kuten verkostokartta-, vuorovaikutusympyrä- tai voimavarakortti- työskentelyllä. (Seppänen ym. 2010.) Parisuhteen ja vanhemmuuden

roolikartat toimivat parisuhteen ja vanhemmuuden arvioinnissa ja kehittämisessä. Roolikarttatyöskentelyn avulla voidaan auttaa vanhempia selkiyttämään omaa vanhemmuutta ja vanhempien roolien jakaantumista perheessä, sekä auttaa löytämään mahdollisia muutostarpeita. (Seppänen ym. 2010, 138.)

Jokaista sosiaali- ja terveysalalla työskentelevää ammattilaista koskettaa alaan liittyvät eettiset periaatteet. Osa työntekijän ammatillista osaamista on suvaitsevaisuuteen kasvaminen, kyky sietää erilaisuutta ja hyväksyä nekin asiat mitkä eivät välttämättä ole omien arvojen mukaisia. Perheiden kanssa työskenneltäessä luottamukseen ja avoimuuteen perustuva asiakassuhde voi muodostua vain, jos perheen jäsenet kokevat, että työntekijä hyväksyy heidät virheineen. (Seppänen 2010, 63.)

Tutkimusten mukaan yli puolet pienten lasten vanhemmista tuntee huolta omasta jaksamisesta vanhempana. Halmeen ym. (2014) tutkimuksen mukaan, perheiden kanssa työskentelevät ammattilaiset ottavat helpommin puheeksi lapsiin kohdistuvat huolen aiheet, kun taas vanhempiin liittyvät huolet jäävät usein ilmaisematta. Puheeksi ottamista vaikeuttaa, että työntekijät kohtaavat vanhemmuuteen liittyviä huolia harvemmin, kuin lapseen liittyviä. Tutkimuksessa nousi esille, että etenkin vanhempien päihteiden käyttöön, lähisuhdeväkivaltaan, sekä seksuaalisen väkivallan uhkaan liittyviä huolia on vaikea ilmaista vanhemmille. (Halme 2014, 98.)

Mikäli työntekijä havaitsee lapsen tai perheen tilanteessa huolestuttavia seikkoja, on työntekijän otettava asia puheeksi perheen kanssa mahdollisimman varhain. Varhainen puuttuminen ja puheeksi ottaminen ehkäisee ongelmien kärjistymistä ja edesauttaa tilanteiden ratkaisussa. (Koskela 2009, 31.) Vanhempien tukemista ja huolen puheeksi ottamista helpottaa, kun työyhteisössä on yhdessä sovitut toimintatavat ja menettelyt huolten tunnistamiseksi ja perheen ohjaamiseksi avun piiriin. (Halme 2014, 97–105.)

Seppänen ym.(2010) painottaa, että toimivassa asiakassuhteessa ammattilainen pyrkii löytämään sellaisia viestinnän tasoja ja tapoja, jotka sopivat molemmille osapuolille. Yhteisissä keskusteluissa, esimerkiksi jos työntekijälle on he-

rännyt huoli uusperheen tilanteesta, pyritään saavuttamaan yhteinen ymmärrys, vaikka olisi näkemys- ja mielipide-eroja. Yhteinen ymmärrys mahdollistaa tavoitteiden asettamisen ja niihin pyrkimisen. (Seppänen 2010, 77.)

Gillian Ruchin (2005) teorian mukaan sosiaalityön asiakassuhteisiin liittyy vahvasti suhteiden kompleksisuus, riskit ja epävarmuus. Toimivaa asiakassuhdetta rakennetaan kuuntelemalla, etenkin yhteistyön alussa kuunteleminen antaa työntekijälle mahdollisuuden perheen tilanteen reflektointiin. (Ruch 2005.) Hänninen ym. 2016 toteavat tutkimuksessaan, että uusperheen on tärkeää luoda rauhassa ja yhdessä perheenä omat toimintatavat ilman ulkopuolisten sekaantumista. (Malinen & Larkela 2011, 62–63.) Myös Koskela (2009) toteaa tutkimuksessaan, että uusperhe tarvitsee perheen keskeistä aikaa, jotta perhe onnistuu luomaan omat toimintatavat.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön on oltava mahdollisimman puolueeton ja tasapuolinen vanhempien välillä sekä kyettävä luomaan luottamukseen ja avoimuuteen perustuvan yhteistyösuhteen kaikkiin perheen jäseniin. Uusperheet kohtaavat väistämättä haastavia tilanteita ennen oman toimintakulttuurin muotoutumista. Perheen kanssa toimivien ammattilaisten on asetuttava lapsen puolelle ja muistutettava vanhempia muistamaan, että haasteista huolimatta on toimittava lapsen edun mukaisesti. (Koskela 2009, 31,33.) Uusperheiden lapset ovat keskimääräistä haavoittuvammassa asemassa kuin ydinperheiden lapset (Arnarsson ym. 2010). Perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten on syytä tiedostaa uusperheiden mahdollisesti kohonnut tuen tarve.

6.2 Kasvatusyhteistyö

Lasten kanssa toimivilla varhaiskasvatuksen työntekijöillä on vanhempien kanssa yhteinen intressi, eli tarjota lapselle turvaa sekä mahdollisuuden kehittyä ja voida hyvin. Yhteisen intressin vuoksi yhteistyöhön on helppo rakentaa tavoitteellista toimintaa ja yhteistä ymmärrystä. Onnistunut yhteistyö turvaa perheiden ja vanhempien hyvinvointia ja se puolestaan heijastuu suoraan lasten hyvinvointiin. (Hakulinen ym. 2019, 87.) Fagerlund-Jalokinoksen (2012, 33) tutkimuksen mukaan perheen kanssa toimivien työntekijöiden positiivinen ja hyväksyvä suhtautuminen perheeseen on merkittävää perheelle.

Kasvatuskumppanuus on yhteistyötä kodin ja päiväkodin välillä, eli lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan yhteistyössä. Kasvatuskumppanuuden kivijalkana toimii luottamus, molemmin puolinen kunnioitus ja tasavertainen vuoropuhelu. (MLL 2019.) Kasvatuskumppanuuden tarkoituksena on, että päiväkodin henkilöstö ja vanhemmat jakavat lapsen kasvatustehtävän, vaikkakin vanhemmilla on aina ensisijainen vastuu lapsen kasvun tukemisesta. Kasvatuskumppanuus on lapselle tärkeiden ihmisten, eli vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden, yhdessä jakamaa ymmärrystä ja tietoa lapsesta. (Kanninen & Sigfrids 2015, 133.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien toimivan yhteistyön edut ovat merkittävät koko perheen hyvinvoinnin kannalta. Ahonen (2017) toteaa tutkimuksessaan Haastavat kasvatustilanteet, että toimiva yhteistyö suojelee niin lasta, kuin perhettä kuormittavissa tilanteissa; esimerkiksi vanhempien ollessa stressaantuneita. Tutkimuksessa ilmeni, että yhteistyön haasteena voidaan pitää tilanteita, joissa varhaiskasvattajan näkemys lapsen pahoinvoinnista on kotioloista johtuvaa. Näin ollen varhaiskasvattajankasvattajan silmissä myös vanhemmat ovat tuen tarvitsijoita, joten tasavertainen kasvatuskumppanuus jää toteutumatta. Näissä tilanteissa vanhemmat saattavat tuntea syyllisyyttä perheen tilanteesta, mikä puolestaan vaikeuttaa yhteistyötä entisestään. Ahonen toteaaakin, että varhaiskasvatuksen ammattilaisten on oltava tuomitsematta vanhempia, oli tilanne millainen tahansa. (Ahonen 2017, 244.)

Hakulisen ym. (2019) kokoamassa teoksessa Välimaa kirjoittaa kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä vanhemmuuden tukena, mutta saman tiedon ja kokemuksen voi varmasti siirtää koskemaan myös varhaiskasvatusta. Välimaan mukaan vanhempien keskuudessa usein nousee esille kasvatusyhteistyön toive, eli esimerkiksi päiväkodin ja vanhempien yhteinen toiminta. LAPE-työssä on kehitteillä laajentaa huoltajien ja lasten osallisuutta kasvatustyöhön. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (THL 2020), LAPE-hankkeessa, kehitetään lasten ja nuorten sekä perheiden palveluja vuosien 2016–2022 aikana. Välimaa mainitsee perheiden välisestä yhteistyöstä onnistumisina esimerkiksi yhteiset tapahtumat, leivonta- tai askarteluillat jne. Monet varhaiskasvatuksen tahot toteuttavat samankaltaisia yhteisöllisyyttä ja vanhempien osallisuutta tukevia tapahtumia. (Hakulinen ym. 2019, 87.)

Uusperheen uusi kumppani, eli äiti- tai isäpuoli saattaa tuntea ulkopuolisuuden tunnetta. Etenkin niissä perheissä, joissa lapsella on vahva ja tiivis suhde biologiseen vanhempaan, voi äiti- tai isäpuoli tuntea jäävänsä perhesysteemin ulkopuolelle. (Malinen & Larkela 2011, 51.) Perheen arjen toimivuuden vuoksi uusperheessä vanhemmuuden vastuun tulisi jakautua tasaisesti vanhempien välillä riippumatta siitä, ovatko lapset biologisia vai ei-yhteisiä. Perhettä kuormittavista ja hyvinvointia vaarantavista asioista puhuminen läheisille tai perheen kanssa työskenteleville auttaa vanhempia jaksamaan (Fagerlund-Jalokinos 2012, 33).

Brobergin (2010) tutkimuksessa Uusperheen voimavarat ja hyvinvointi käy ilmi, että suurin osa tutkimukseen osallistuneista uusperheistä pitivät arjen hankaluutena sitä, että isäpuolet eivät olleet valmiita tekemään yhteistyötä lapsipuolen päiväkodin kanssa; esimerkiksi hakemaan lasta päivähoidosta. (Broberg 2010, 129.) Onnistunut kasvatusyhteistyö edellyttää, että varhaiskasvatuksessa huomioidaan kaikki perheenjäsenet tasavertaisina sekä luodaan avoin, hyväksyvä ja turvallinen asiakassuhde; tavoitteena kaikkien perheenjäsenten yhteinen halu tehdä yhteistyötä lapsen ja perheen parhaaksi. Halme ym. (2014, 99), nostaa tutkimuksen tuloksista esille vanhempien osallisuuden merkityksen perheiden tukimuotona. Perheiden osallisuutta tulisi vahvistaa kehittämällä lasten, nuorten ja perheiden palveluiden toimintakulttuuria osallisuutta vahvistavaksi. Kasvatuskumppanuus, perheiden osallistuminen palveluiden kehittämistyöhön ja toiminnallisten työtapojen käyttäminen toimii perheiden ja vanhemmuuden tukena.

Perheen kanssa toimivien ammattilaisten, esimerkiksi päiväkodin henkilöstön, olisi hyvä saada tietää perheessä tapahtuvista muutoksista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Avoimuus varhaiskasvatuksen työntekijöitä kohtaan auttaa työntekijöitä ymmärtämään lasta ja vanhempia paremmin. Perheen asioista tiedotusvastuu on aina vanhemmilla, eikä lapsella itsellään. Koskelan mukaan valitettavan moni perhe on sitä mieltä, ettei ole helppoa kertoa avoimesti perheen asioista, vaikka perheen eduksi olisi, että varhaiskasvatuksen työntekijät olisivat perillä lapsen ja perheen tilanteesta. (Koskela 2009, 31.) Perheiden ja vanhempien tunteminen auttaa perheen kanssa työskentelevää ymmärtämään, miksi vanhemmat ajattelevat, toimivat ja tuntevat tietyllä tavalla. Perhelähtöinen kasvatuskumppanuus luo vanhemmille turvallisuuden ja

välittämisen tunnetta, sekä saattaa auttaa vanhempia pohtimaan miten perheen haastavissa tilanteissa tulisi toimia. (Lundan 2013, 44.)

Uusperheen arkeen ja käytäntöihin saattaa liittyä voimakkaita tunteita. Työntekijän tärkeä rooli onkin olla kuuntelijana ja antaa perheelle aikaa. Työntekijän on kyettävä kohtaamaan niin perhe, kuin lapsikin empaattisesti. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden on kuitenkin hyvä muistaa oma rooli ja rajat työntekijänä, painottaa Koskela (2009). Varhaiskasvatuksen työntekijän on tarvittaessa ohjattava perhe tarvittavan avun piiriin. (Koskela 2009, 33.)

6.3 Perhetyö ehkäisevän lastensuojelun menetelmänä

Lastensuojelulain (2007) avulla turvataan lasten hyvinvointia, mutta tuetaan myös vanhemmuutta. Laki määrittelee lapsen hyvinvoinnin edellytykseksi läheisten ihmissuhteiden turvallisuuden, etenkin lasten ja vanhempien välien merkitys lapsen hyvinvoinnille korostuu. Vanhemmuuden tukeminen haastavissa elämäntilanteissa auttaa ehkäisemään mahdollisia ongelmia perheissä, sekä lasten että vanhempien kohdalla.

Lastensuojelulain mukaan ehkäisevän lastensuojelun tarkoitus on edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, turvata vanhemmuutta ja ehkäistä ongelmien syntyä (Lastensuojelulaki). Ehkäisevä lastensuojelu toimii perheiden tukena ennen lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Ehkäisevän lastensuojelun tukitoimiin kuuluvat esimerkiksi terveydenhuollon, päivähoidon ja koulun palvelut (Hänninen ym. 2017, 263). Käsitteet varhainen tuki ja varhainen väliintulo ovat oleellisia ennaltaehkäisevässä lastensuojelussa. Termit liittyvät ongelmien syvenemisen ja kehittymisen ehkäisemiseen. (Hänninen ym. 2016, 264.)

Perhetyö nähdään yhtenä perheen varhaisen tukemisen ja ennaltaehkäisevänä menetelmänä. Perhetyötä tekevät kaikki ne tahot, jotka työskentelevät perheen kanssa, esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstö. Varhaiskasvatuksessa perhetyötä toteutetaan keskusteluilla, perhetapaamisissa, valistus ja tiedottamistyönä, sekä kotikäynteinä. Perhetyön tavoitteena on perheen, lasten ja vanhempien hyvinvointi ja voimaantuminen. (Seppänen ym. 2010, 24.)

Perhetyö voidaan jakaa välilliseen perhetyöhön, jolloin työskentelymenetelmä kohdistuu yhteen perheen jäsenen tai välittömään perhetyöhön, jolloin työskentelyn kohteena on koko perhe. Varhaiskasvatuksessa tehtävä perhetyö voi kohdistua esimerkiksi; psyykkisen ja sosiaalisen vanhemmuuden tukemiseen, kasvatus- ja hoitomenetelmissä ohjaamiseen, vanhempien ohjaamista- ja tukemista kasvatustehtävissä, perheen vuorovaikutustaitojen tukemista, kodin arjen hallintaan liittyvää ohjaamista, perheen toimintakyvyn vahvistamista sekä perheen keskinäisten ja ulkopuolisten sosiaalisten verkostojen vahvistamista. (Seppänen ym. 2020, 26.)

Davisin ym. (2015) tutkimuksen mukaan yhden vanhemman taloudessa asuvilla lapsilla on 25 % todennäköisemmin tunne- ja käytöshäiriöitä ensimmäisenä kouluvuonna verrattuna kahden vanhemman taloudessa asuviin lapsiin. Uusperheessä tai ei kummankaan vanhemman kanssa asuvilla lapsilla riski on vielä suurempi, jopa kaksinkertainen verrattuna kahden vanhemman taloudessa asuviin lapsiin. Myös Arnarssonin ym.(2010) tutkimus osoittaa, että vanhempien eron kokeneet tai yksinhuoltajaperheiden lapset ovat haavoittuvammassa asemassa ydinperheessä asuviin lapsiin verrattuna. Tästä johtuen näiden lasten vanhemmat saattavat tarvita enemmän tukea vanhemmuuteensa. Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön onnistumisen kannalta on tärkeää tunnistaa herkästi riskiryhmään kuuluvien lasten mahdolliset oireilut.

6.4 Moniammatillinen yhteistyö

Koskela (2009) sekä Malinen ja Larkela (2011) toteavat tutkimuksissaan, että uusperhe tarvitsee perheen keskeistä aikaa, jotta perhe onnistuu luomaan omat toimintatavat. Perheen kesken vietettävää aikaa voi olla haastavaa järjestää, kun perheenjäsenten määrä kasvaa. Lastensuojelulaki (2017) korostaa ihmisten yksilöllisyyttä, mutta samalla velvoittaa perheiden kanssa työskenteleviä puuttumaan perheen asioihin hienovaraisesti, mikäli näkee tarvetta. Lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukemiseen ja ennaltaehkäisevään lastensuojeluun kuuluu vanhempien kokonaisvaltainen tuentarpeiden huomioiminen esimerkiksi ohjaamalla vanhempi tarvitsemansa palvelun piiriin. (Hänninen ym. 2017, 263.)

Gillian Ruchin (2005) teorian mukaan sosiaalityön asiakassuhteisiin liittyy vahvasti suhteiden monimutkaisuus sekä riskit ja epävarmuus. Perheiden ja vanhemmuuden tukeminen edellyttää ammattilaisilta laaja-alaista yhteistyötä ja tiedon jakamista eri toimijoiden välillä. Perheiden kanssa työskentelevän tietotaito palveluverkostoista ja palvelunohjauksesta korostuu nykypäivänä. Varhaiskasvatuksen ammattilaisella täytyy olla rohkeutta ja uskallusta tarvittaessa ehdottaa perheelle esimerkiksi perhekeskuksen tai sosiaalityön palveluita perheen arjen ja vanhemmuuden tukemiseen. (Hakulinen ym. 2019, 87.)

Halmeen (2014) tutkimuksen mukaan vanhempien kokemukset moniammatillisesta työskentelystä olivat positiiviset. Moniammatillinen työskentely tukee vanhemmuutta ja auttaa yhteisten tavoitteiden saavuttamisessa. Vanhempien osallisuus moniammatillisessa työskentelyssä on tärkeää. Vanhempien ja perheen osallisuus ja läsnäolo heitä koskevien asioiden käsittelyssä nähdään perheiden osalta tärkeänä ja nimettiin osaksi laadukasta yhteistyötä, sekä moniammatillisen työskentelyn onnistumisen edellytykseksi.

Halmeen tutkimuksen tulokset osoittavat, että äitiys- ja lastenneuvoloissa, kouluterveydenhuollossa, päivähoitossa sekä esi- ja perusopetuksessa tehdään paljon yhteistyötä eri terveys- ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Valitettavasti yhteistyön toimimattomuus tuli esille esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvoloissa, lastensuojelu-, päihde- sekä kotipalveluissa. Yhteistyötä, palveluiden kohdentamista ja yhteensovittamista vaikeuttaa palveluntuottajien heikko toistensa palveluiden tunteminen. (Halme ym. 2014, 101.)

Australiassa tehdyssä tutkimuksessa *The influence of social disadvantage on children's emotional and behavioral difficulties at age 4–7 years* (Davis ym. 2015) neljästä seitsemään vuotiaiden lasten tunne- ja käytöshäiriöihin liittyvien sosiaalisten haittojen vaikutuksista merkittävin yhteys löytyi taloudellisesti haavoittuvassa asemassa olevien perheiden lasten lisääntyneisiin ongelmiin, jotka oli havaittavissa heidän ensimmäisenä kouluvuonnaan. Tilastokeskuksen julkaisussa Tuonoson mukaan (2007) Australiassa ensimmäinen kouluvuosi käydään 5–6 vuoden iässä. Suomessa Sosiaalihuoltolain 1.:ssä pykälässä (1302/2014) on määritelty lain tarkoituksiksi turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet asiakkaan edun mukaisesti. Lain mukaisiin kunnan

järjestämiin palveluihin kuuluu kasvatus- ja perheneuvonta, jonka tehtävänä on mm. tukea vanhemmuutta ja vanhempien välisiä ristiriitoja haastavissa elämäntilanteissa.

Muita merkittäviä riskitekijöitä edellä mainitussa tutkimuksessa (Davis ym. 2015) olivat yhden vanhemman kanssa asuvat, toisen vanhempansa ja tämän uuden puolison kanssa asuvat sekä ei kummankaan vanhempansa kanssa asuvat. Tutkimukseen osallistui noin 57 000 lasta, joiden vanhemmat vastasivat kyselyyn lastensa ensimmäisenä kouluvuonna. Tutkimuksesta toivottiin olevan hyötyä varhaiskasvatuksessa työskenteleville, koska suuremmassa riskiryhmässä olevien perheiden tukeminen mahdollisimman varhain ennaltaehkäisevästi vähentää lapsen tuen tarvetta myöhemmin.

Perhettä, esimerkiksi uusperhettä, ei saa pitää yhteistyökyvyttömänä ja passiivisena osapuolena tai syyllisenä omaan tilanteeseensa. Perheille täytyy osoittaa arvostusta ja kunnioitusta sekä tehdä tiettäväksi, että he ovat asiantuntija-asemassa oman perheen hyvinvoinnin ja tuen tarpeiden suhteen. (Lundan 2013, 43.) Yhteistyön toimivuuden parantaminen hyödyttää nimenomaan perheitä, sillä toimiva yhteistyö parantaa palveluiden vaikuttavuutta, alentaa kustannuksia, sitouttaa yhdessä luotuihin tavoitteisiin, tukee vanhempien osallisuutta ja mahdollistaa kumppanuustyöskentelyä. (Halme ym. 2014, Kanste ym. 2014, 101 mukaan.)

7 POHDINTA

Kuten olemme jo aiemmin tutkimusten valossa voineet todeta, perherakenteet ja vanhemmuus ovat muuttuneet ja ajautuneet uusien haasteiden eteen. Uusperheet ja uusperheen vanhemmat kohtaavat monenlaisia haasteita ennen kuin perheen dynamiikka saadaan toimivaksi ja kukin perheen jäsen on löytänyt uudessa perheessä oman paikan. Uusperheen vanhempana on kiinnitettävä aiempaa enemmän huomiota lapsen hyvinvointiin muuttuneessa tilanteessa, kannustettava lasta säilyttämään tunteensa ja suhde etävanhempaan omista tunteista huolimatta, sekä samalla selvittävä uudenlaisen arjen tuomista haasteista.

Perhettä ja vanhemmuutta kuormittaa esimerkiksi mennyt elämä, vanhat tavat ja tottumukset, stressi, suru, huono-omatunto, yhteiskunnalliset paineet ja sosiaalisten suhteiden kompleksisuus. Brobergin tutkimuksessa nousee esille, että uusperheiden vanhemmat joutuvat edelleen kohtaamaan ennakkoluuloja perhemuotoaan kohtaan, vaikka elämme nyky-yhteiskunnassa suvaitsevaisuuden kulta-aikaa (Broberg 2005) Uusperheen perheytyminen, toiminnan vaihtuminen ja negatiivisista tunteista irtaantuminen vie aikaa ja vaatii kärsivällisyyttä kaikilta perheen jäseniltä. Perheen ja vanhempien yhteinen ponnistelu tuottaa ajastaan tulosta. Fagerlund-Jalokinoksen (2012, 21) mukaan toimiva uusperhe tuottaa jäsenilleen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja jäsenet tuntevat voimakasta yhteenkuuluvuutta.

Perheille on tärkeää tulla kuulluiksi etenkin, jos vanhemmat haluavat keskustella heille tärkeistä tai haastavista asioista. Kynnys ottaa esille perhettä kuormittavia asioita on matalampi, mikäli työntekijä antaa perheelle aikaa tulla kuulluksi, osoittaa kunnioitusta ja herättää luottamusta. Toimiva yhteistyösuhde perustuu vastavuoroisuuteen, rehellisyyteen, reflektiivisyyteen ja sitoutumiseen. Hyvä vuorovaikutussuhde helpottaa vaikeidenkin asioiden läpikäymistä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 96).

Perheiden kanssa työskennellään monella eri sosiaalialan sektorilla ja työtä voidaan tehdä monilla eri tavoilla ja tyyleillä. Työskentelymenetelmien valintaan vaikuttavat perheen tuentarpeet, missä työtä tehdään, perheen elämäntilanne, työntekijän ammatillinen osaaminen ja olemassa olevat resurssit. (Järvinen ym. 2012, 158.) Jokaisen sosiaali- ja terveysalan työntekijän on myös huomioitava työn kuormittavuus sekä tunnistettava oman jaksamisensa rajat. Palveluihin ohjaaminen jakaa asiakastyön kuormittavuutta eri sektoreille.

Fagerlund-Jalokinoksen tutkimustulosten mukaan yhteiskunnassa on selkeä tarve kehittää perheiden kanssa tehtävää työtä ja palveluita. Uusperheiden vanhempien ohjaaminen ja tukeminen on ensiarvoisen tärkeää; perheen kokonaisvaltaisen tuen vaikuttavuuden edellytyksenä on toimiva moniammatillinen yhteistyö. Perheiden kanssa työskentelevillä täytyy olla herkkyyttä havaita perheen tuen tarpeita ja voimavaroja. Yksi varhaiskasvatuksen työntekijän vanhemmuuden ja perheen tukemisen muoto on tiedon antaminen. Jotta varhais-

kasvatuksen työntekijä voi jakaa tietoa, tulee hänen itsekin olla tietoinen uusperheiden arjen haasteista ja kuormittavista tekijöistä. (Fagerlund-Jalokinon 2012, 61.) Työntekijän antaman ohjauksen lisäksi voidaan perheille antaa erilaista ohjausmateriaalia tai tietoa mistä materiaalia löytyy. Esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliiton vanhempainnetistä, Väestöliiton sekä Suomen uusperheellisten liiton nettisivustoilta löytyy paljon tietoa uusperheiden vanhemmuuden haasteista ja vaiheista. Näiltä sivustoilta on mahdollista saada tietoa, ohjausta, tukea ja vertaistukea.

Tutkimuksissa tuli esille, että monissa uusperheissä vanhemmat tunsivat häpeää uusperheen alkuvaiheessa. Fagerlund-Jalokinon (2012) tutkimuksen mukaan uusperheet saattavat tuntea kateutta ydinperheitä kohtaan. Uusperheillä voi etenkin alussa olla voimakas tarve pyrkiä vakiinnuttamaan oman perheen tilanne ja etenkin perheen ulkopuolisille ihmisille on tarve näyttää, että oma perhe on toimiva kokonaisuus ilman jännitteitä. Varhaiskasvatuksen työntekijät voivat auttaa perheitä hyväksymään uusperheen erilaisuuden verrattuna ydinperheeseen. Fagerlund-Jalokinon (2012, 62) tutkimuksen mukaan vanhempien hyväksyminen omaa perhemallia kohtaan on perheen onnellisuuden lähtökohta.

Työntekijöiden antama aika ja vanhempien kuunteleminen nousi tutkimuksissa tärkeäksi vanhemmuuden tukemisen keinoksi. Työntekijöiltä vaaditaan herkkyyttä havainnoida ja huomioida kaikkien perheen jäsenten vointia. Tarvitaan rohkeutta ottaa esille vaikeitakin asioita. Valitettavasti varhaiskasvatuksessa ajan antaminen on vaikeaa, koska lapsimitoitus henkilökuntaan nähden on suuri. Työntekijöillä on usein valtavat paineet suoriutua arkisista ja päivittäisistä töistä, ja aikataulut on usein niin tiukka, ettei jää aikaa keskusteluille. Ehkäisevän lastensuojelun haasteena onkin avuntarpeen oikea-aikainen ennakointi sekä tuen ajoitus ja toteutus.

Uusperheiden määrien lisääntyessä tulisi uusperhetietouden myös levitä perheiden kanssa työskentelevien keskuudessa. Tiedon lisääntyminen auttaa tulevia uusperheitä kohtaamaan perheytyymisen ongelmat helpommin, perheet saisivat enemmän ymmärrystä kohtaamiinsa vaikeisiin asioihin ja tukea tilanteelleen. Varhaiskasvatuksessa keskitytään edelleen valitettavan paljon lasten

asioihin ja vanhemmuus jää vähemmälle huomiolle, vaikka varhaiskasvatuksessa puhutaan, että asiakkaana on koko perhe; mielestämme tässä on vielä paljon parannettavaa. Varhaiskasvatuksessa työskentelevillä tulee olla rohkeutta tarjota perheille ja vanhemmille apua ja tukea sekä tarvittaessa auttaa perhettä löytämään ne toimijat, jotka voivat auttaa.

8 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN ARVIOINTI

Opinnäytetyömme aiheen valintaan vaikutti toisen meistä suuntautuminen varhaiskasvatukseen ja lastentarhanopettajan pätevyyteen. Uusperheen valinta tutkimuskohteeksi valikoitui molempien kiinnostuksesta; uusperheen vanhempana olimme kokeneet saavamme hyvin vähän tukea vanhemmuuteen perheen ulkopuolelta perheytyymisen vaiheessa. Tutkimus- ja kehittämismenetelmien opintojaksolla haastattelimme päiväkodin työntekijöitä ja halusimme selvittää, mitä keinoja heillä on käytössään erilaisten perheiden vanhemmuuden tukemiseksi. Haastatteluista kävi ilmi, että varhaiskasvatuksen työntekijöillä on selkeästi tarve saada lisää tietoa siitä, kuinka kohdata ja tukea uusperheiden lapsia ja vanhempia. Tästä alkoi opinnäytetyömme aiheen hiominen.

Idea- ja suunnitelmavaiheet etenivät hyvin suunnittelemassamme aikataulussa, mutta toteutus ei sujunut ongelmitta, joten työn valmistuminen venyi. Osaltaan tähän vaikutti koronapandemian aiheuttama poikkeustila, jonka vuoksi kaikkien arki muuttui ja epävarmuus omasta sekä läheisten selviytymisestä kuormitti elämäämme. Toinen merkittävä viivytys aiheutui aineiston keruun hankaluus; emme alkuun löytäneet oikein kohdistettuja tutkimuksia ja jouduimme soveltamaan tutkimustietoa aiheeseemme sopivaksi.

Lopulta varsinaiseen toteutusvaiheeseen päästyämme kirjoittaminen sujui mutkattomasti, mielenkiinto aiheeseen ikään kuin vei mukanaan ja perehdyimme mielenkiinnolla aineistoon. Mielestämme tällä työllämme on merkitystä, koska aiempaa tutkimusta uusperheen vanhemmuuden tukemisesta ei löytynyt. Englanninkielisten tutkimusten löytäminen oli työlästä, koska hakusanojen valinnan haasteellisuudeksi muodostui käsitteiden vaihtelevuus ja merkitysten hienoinen eroavaisuus.

Kokonaisuudessaan prosessimme sujui mielestämme odotetulla tavalla; yhteistyömme toimi hyvin, tekemämme työnjako osoittautui toimivaksi ja koronapandemiasta seuranneen hallituksen asettaman poikkeustilan aikainen etätyöskentely ei aiheuttanut meille ylimääräistä haastetta. Saavutimme opin- näytetyölle asettamamme tavoitteet aikataulun venymistä lukuun ottamatta. Aihettamme kohtaan herännyt mielenkiinto perheiden kanssa työskenteleviltä ammattilaisilta sai meidät tuntemaan työmme tärkeäksi, ja toivoisimmekin jat- kossa uusperheiden vanhemmuuden tukemiseen lisää tutkittua tietoa käytetty- jen menetelmien vaikuttavuudesta.

LÄHTEET

Ahonen, Liisa. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Arnarson, A. M., Bjarnason, T., Bendtsen, P., Borup, I., Haapasalo, I., Iannotti, R. J., Löfstedt, P., Niclasen, B. 2010. Life satisfaction among children in different family structures: A comparative study of 36 western societies. Iceland: University of Akureyri. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.researchgate.net> [viitattu 31.8.2020].

Broberg, M. 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja. D52/2010. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi> [viitattu 16.9.2020].

Castren, A-M. 2009. Onko perhettä eron jälkeen?: Eroperhe, etäperhe, uusperhe. Caudeamus: Helsinki.

Davis, E., De Silva, A., Johnsson, S., Karahalios, A., Kremer, P., Nolan, T., Steele, E., Waters, E., Weston, K., Wong, E. 2015. The influence of social disadvantage on children's emotional and behavioral difficulties at age 4-7 years. The Journal of pediatrics 2015; 167, 442–448. Victoria, Australia: Elsevier Inc. Saatavissa: <https://www.sciencedirect.com> [viitattu 20.8.2020].

Fagerlund-Jalokinos, S. Uusperheen vanhemmuuden voimavarat. Terveystieteiden yksikkö. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. PDF -tiedosto. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi> [viitattu 9.1.2020].

Gähler, M., Härkönen, J., Van der Heijden, F. 2015. Are Parents with Shared Residence Happier? Children's Postdivorce Residence Arrangements and Parents' Life Satisfaction. Research Reports in Demography. Sweden: Stockholm University. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://atstumimosindromas.info> [viitattu 28.9.2020].

Hakulinen, T., Laajasalo, T., Mäkelä, J. (toim.) 2019. Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistamien. Teoriasta käytäntöön. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki: PunaMusta.

Halme, N., Perälä M-L., Vuorisalmi, M. 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoimintalasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma. Raportti 4/2014. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Tampere: Suomen yliopistopaino.

Helminen, J. (Toim.) 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Huttunen, J. 1997. Kasvattajana toimiminen. Teoksessa Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. Johdatus kasvatustieteeseen. Juva: WSOY.

Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lunden, T., Salovaara, P., Törrönen, M., Veistilä, M. 2016. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. 3.muuttamaton painos. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Isojärvi, J. 2015. Kirjallisuushaku. Versio 1.0. HTA-opas. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: <https://www.thl.fi> [viitattu 28.12.2019].

Järvinen, Ritva, Lankinen, Aila, Taajamo, Terhi, Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Porvoo: Edita.

Kanninen, K., Sigfrids, A. 2012. Tunne minut. Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: PS-kustannus.

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi> [viitattu 29.1.2020].

Kiianmaa, K. 2008. Hyvä ero: uusi elämä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Moreeni.

Koskela, Riitta 2009. Ero lapsiperheessä. Miten tukea lasta ja vanhempia? Helsinki. Lastensuojelun Keskusliitto. Neuvo- projekti. 2.painos. Helsinki: Paine-tek Pihlajamäki Oy.

Kääriäinen, Aino 2009. Ero haastaa vanhemmuuden. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, Neuvo –projekti. Helsinki: Libris Oy.

Lastenneuvolan käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. WWW- dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja> [viitattu 22.2.2020]

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi> [viitattu 27.7.2020].

Lastentarhaopettaja. Haastattelu 19.3.2019 ja 24.3.2019. Tiedepäiväkoti Sirius. Mikkeli.

Laukkanen, E., Karppinen, S., Määttä, K. & Uusiautti, S. 2014. Emphases of parenting in the light of three comparison groups. International Online Journal of Primary Education. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.ijge.info> [viitattu 14.9.2020].

Lundan, Arja. 2013. Konstit vähissä. Ratkaisuja haastaviin kasvatustilanteisiin. 2. painos. Juva: Bookwell OY

Malinen, V., Larkela, P. 2011. Parisuhde. Uusperheen ydin. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy.

Manninen, T. Mäkinen, M. 2014. Kasvatuskumppanuus uusperheiden kanssa varhaiskasvatuksessa. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.theseus.fi> [viitattu 28.12.2019].

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2019. Kasvatuskumppanuus päiväkodin kanssa. WWW-dokumentti. Päivitetty: 16.5.2019. Saatavissa: <https://www.mll.fi> [viitattu 29.1.2020].

MLL 2018. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhemmuus jatkuu eron jälkeenkin. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mll.fi> [viitattu 26.8.2019].

Mykkänen-Hänninen, R. 2009. Vanhemman Neuvo- Vertaistukiryhmän ohjaajan käsikirja. Helsinki: Paintek Pihlajamäki Oy.

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi> [viitattu 29.1.2020].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Varhaiskasvatuspalvelut. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://minedu.fi> [viitattu 29.1.2020].

Rauha M. 2003. Äitipuolen käsikirja. Nauti elämästä uusperheessä. Helsinki: WSOY.

Rosenborg, M., Törmänen, T. 2019. Uusperheen käsikirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Ruch, Gillian. 2005. Relationship-based practice and reflective practice: holistic approaches to contemporary child care social work. Child and Family Social Work. Teoksessa Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lunden, T., Salovaara, P., Törrönen, M. & Veistilä, M. (toim.) 2017. Vastavuoroinen sosiaalityö. 3. muuttamaton painos. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Rytkönen, T., Rönkkö, L. 2010. Monisäikeinen perhetyö. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi> [viitattu 27.12.2019].

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? PDF-dokumentti. Vaasan yliopisto. Saatavissa: <https://www.univaasa.fi> [viitattu 26.8.2019].

Seppänen, P., Tapio, N., Toivanen, R., Vilen, M. 2020. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. 1. painos. Helsinki: Kirjapaja.

STM 2019. Lapsen arki eron jälkeen - suunnitelma vanhempien yhteistyöstä. Saatavissa: <https://stm.fi> [viitattu 26.8.2019].

Sosiaalihuoltolaki 1302/2014. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi> [viitattu 7.10.2020].

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Oppaita 2004:14. Helsinki: Edita.

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2018. Perheet. Liitetaulukko 4. Uusperheet 1990–2018. WWW-dokumentti. Päivitetty 22.5.2019. Tilastokeskus. Saatavissa: <http://www.stat.fi> [viitattu: 26.8.2019].

Tamminen, T. 2005. Olipa kerran lapsuus. Juva: WS Bookwell Oy.

THL 2020. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, LAPE. WWW-dokumentti. Päivitetty: 4.6.2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: <https://thl.fi> [viitattu 7.10.2020].

Tilastokeskus 2020. Perheet. WWW-dokumentti. Päivitetty 1.7.2020. Saatavissa: <http://www.stat.fi> [viitattu 7.10.20].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.–4. painos. Helsinki: Tammi.

Tuononen, M. 2007. Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 2007;1. Esi- ja perusopetukseen osallistuminen kansainvälisessä vertailussa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.stat.fi> [viitattu 25.8.2020].

Unicef 1989. Lapsen oikeuksien sopimus. Saatavilla: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/> [viitattu 14.9.2020].

Valkonen, L. 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi> [viitattu 29.1.2020].

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Opetushallitus. PDF-dokumentti. Helsinki: PunaMusta Oy. Saatavissa: <https://www.oph.fi> [viitattu 29.1.2020].

Väestöliitto 2019. Tietoa vanhemmille. Lapset ja ero. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi> [viitattu 26.8.2019].